

Palladiosz:

A sivatagi atyák történetei Lauszoszhoz (Historia Lausiaca)

FORD. CSIZMÁR OSZKÁR, BUDAPEST: JEL KIADÓ,
2015, ISBN 978-615-5147-59-3, 240 OLDAL

Az ókeresztény szerzetességet bemutató egykorú alkotások közül az utóbbi években több mű végre magyar nyelven is meg tudott jelenni, így az *Apophtegmata Patrum* (A szent öregek könyve – A szerzetes atyák mondásainak ábécé-sorrendes gyűjteménye, ford. Baán István, Budapest: JEL Kiadó, 408 o.), Johannes Cassianus: *Az egyiptomi szerzetesek tanítása I-II. (Collationes Patrum*, ford. Simon Árkád, Pannonhalma–Tihany: Magyar Bencés Kongregáció, 1998), ugyancsak Johannes Cassianus: *A keleti szerzetesek szabályai (De institutis coenobiorum*, ford. Simon Árkád, Pannonhalma–Tihany: Magyar Bencés Kongregáció, 1998), Szent Jeromos több kisebb szerzeteséletrajza („Nehéz az emberi léleknek nem szeretni,” ford. Adamik Tamás, Budapest: Helikon Könyvkiadó, 1991, 260 o.), és Tyrannius Rufinus: *Az egyiptomi szerzetesek élete* (ford. Pataki Elvira, Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2004, 137 o.). Ebbe a sorozatba illeszkedik bele az évenként bővülő „Ókeresztény örökségünk” sorozat új, immár 21. kötete: Csiszmár Oszkár közreműködésével 2015-ben elkészült Palladiosz klasszikus művének magyar fordítása. A fordító nevével korábban már találkozhatott a magyar olvasóközönség, ő ültette át ugyanis magyar nyelvre Lérins-i Szent Vincének (†445 k.) *Az igaz hit védelmében* írott könyvét, illetve Vak Didümosznak (313–398) *A Szentlélekről* szóló értekezését.

Palladiosz – latinosan Palladius – 363-364 táján született Galáciában. 386-ban egy palesztinai szerzetestelepen belépett a szerzetesek közé, és megismerkedett idősebb Szent Melániával (342–409), illetve a később ugyancsak jelentős irodalmi működést kifejtő Aquileiai Rufinusszal (345–410). 391-ben Palladiosz Egyiptomba ment, ahol több évet töltött Nitriában és Kelliában, egyben tanítványa lett Alexandriai Szent Makariosznak (297–395) és Evagriosz Pontikosznak (345–399). Érdekes, hogy bár tudott Szent Jeromos (347–420) működéséről is, antiórigénizmusa és nehéz természete miatt nem tudta őt kedvelni. 400-ban Palladiosz Jeruzsálembé, majd Konstantinápolyba ment, és részt vett az Aranyszájú Szent Jánost (347–407) elítélő 403-as konstantinápolyi zsinaton – bár nem értett egyet a vádpontokkal. 405-ben éppen János rehabilitálása ügyében ment Rómába I. Ince pápához (†417). 406-ban Aranyszájú Szent János ellenfelei bebörtönözték, majd száműzték az

egyiptomi Szüenébe. 412-ben térhetett vissza a száműzetésből: ekkor Antiochiába ment. 417-től a galáciai Aspuna város püspöke. 430 körül hunyt el.

Palladiosznak két hiteles műve maradt fenn: az egyik a 408-ban megírt *Párbeszéd Aranyszájú Szent János életéről*, amely egy képzeletbeli dialógus egy keleti püspök és egy római diakónus között Aranyszájú Szent János ártatlanságáról. A másik mű maga a 420 körül elkészült *Historia Lausiaca*, erről alább számolok be kissé bővebben. Létezik egy harmadik alkotás, amelyet – többé-kevésbé hitelesen – Palladiosznak tulajdonítanak, a *De moribus Brachmanorum* (és ennek rövid változata, a *De gentibus Indiae et Bragmanibus*).

A Lauszoszhoz írt történet címezte II. Theodosziosz kelet-római császár (401–450) Lauszosz nevű kancellárja. A magas rangú hivatalnok maga is érdeklődött a szerzetesi élet iránt, ezért írta meg számára Palladiosz az általa látott sivatagi atyák viselt dolgait. Külön cél lehetett, hogy Palladiosz egyes személyek (a két Melánia, Pammakhiosz szenátor) példájával utaljon a magas rang és a szerzetesi ideálok összeférésére. Egyúttal személyes tanúságtételként is felfogható az írás a túlvilági célokért küzdő szerzetesi élet csodálatosságáról, amint ez az alábbi részletből is kiderül:

A különféle időszakoknak megfelelően sokan számos és sokféle írást hagytak az utókorra. [...] Jónak láttam ezért magam is, ó tudományok kedvelője, hogy eleget tegyek – bár jelentéktelen vagyok – lángelméd lelki fejlődést célzó parancsának. [...] ... minthogy kíváncsi vagy az atyák történetére, a férfiakéra és a nőkére egyaránt, akiket láttam és akiről hallottam, s akikkel együtt éltem az egyiptomi sivatagban, Líbiában és Thébában, valamint Szüenében, ahol a tabennésziótáknak nevezett szerzetesek vannak, továbbá Mezopotámiában, Palesztinában, Szíriában, azután a nyugati területeken: Rómában, Campaniában és a környező vidékeken, beszámoló formájában ismerteti veled ez a könyv. (HL 1–2.)

A 71 rövid fejezetből álló alkotás Palladiosz személyes beszámolója keretében megismerteti az olvasót elsősorban az egyiptomi szerzetesek képviselőinek életével, de néhány példában utal szíriai, palesztinai, konstantinápolyi, kappadókiai, itáliai, és galáciai szerzetesek működésére is. Az utolsó, 71. fejezet egy szerényen meg nem nevezett aspunai szerzetesről – valószínűleg magáról a szerzőről – szól. Jellemző a kis életrajzokra, hogy sok esetben nem az egyes szerzetes teljes életét dolgozzák fel – esetleg csak néhány mondatban utalnak rá –, hanem életének egy-egy jelentős eseményét beszélnek el; tulajdonképpen hasonlíthatóak az *Apophthegmata Patrum* bölcs mondásaihoz, csak valamivel bővebben van kifejtve a mondások környezete.

A kötet külön értéke, hogy a hasonló magyar nyelvű forrásirodalomtól eltérően beszámol egyes szerzetesnők működéséről is, így beszél a hitéért vértanúságot szenvedő Potamiaináról, a sírboltba zárkózó Alexandráról, a magát bolondnak

tettető alázatos névtelen apácáról, az askézisben 80 évet töltő Taliszról, az angyali arcú Taorról és a művelt Juliannáról. Ugyanakkor beszél Palladiosz istenfélő asszonyokról és özvegyekről, megismerteti az olvasót Paulával és leányával, a szerzetesi közösséget vezető Eustochiummal, az adakozó Valériával, a vagyonát saját koldusságáig elosztogató Theodórával, a hadvezér-feleség Basianillával, a férjével közösen szent életet folytató Avitával, a keresztény asszonyokat tanító Olümpiasszal, a kórházakat ellátó és éjjeleit a templomban töltő Magnával, és az említett idősebb Melánával. Íme egy jellegzetes részlet:

Ő [Olümpiasz] minden vagyonát szétoztotta, és odaadta a szegényeknek. Nem kis harcokat vívott az igazságért, és sok asszonynak adott keresztény tanítást. Udvariasan beszélt a papokkal, és megadta a tiszteletet a püspököknek. Méltó volt arra is, hogy tanúságot tegyen az igazságról. A Konstantinápolyban lakók ítélete szerint élete egyenlő a hitvallókéval. Ő ugyanis úgy halt meg, és úgy költözött az Úrhoz, hogy Isten ügyéért számos harcot viselt. (HL, 56.2)

A kötet részletes bevezetővel (a keleti szerzetesség megalakulása, Palladiosz élete, művei, a *Historia Lausiaca* tartalmi leírása, a mű szövegvariánsai, történeti értéke), ehhez kapcsolódó 73 tételes lábjegyzet-apparátussal, és igen bőséges (11 kisbetűvel szedett oldalas) idegen nyelvű kapcsolódó szakirodalmi tájékoztatóval rendelkezik. A mű jó – legfeljebb néhány oldalas részekre való – tagoltsága megkönnyíti az olvasást, értelmezést és épületes gondolatok levonását.

Kocsis Domonkos